

EEN LITERAIRE NOTITIE DOOR HENDRIKA KUYPER-VAN OORDT

wij schrijven voor het nederlandse volk

Wanneer een auteur zich aan de arbeid zet, dan stelt hij zich altijd een publiek voor, mensen die, naar hij verwacht van zijn arbeid kennis zullen nemen. Niemand schrijft zo maar *Ins Blaue hinein*. Ook de Christenauteur dus roept zich een bepaalde kring van aspirant-lezers voor de geest. En nu heeft het mij wel eens getroffen dat, geoordeeld naar het milieu, dat gewoonlijk getekend en het taaleigen dat gebezigd wordt, deze kring blijkbaar zo eng is getrokken. 't Lijkt soms of een auteur niet met de mogelijkheid rekent dat ook „andersdenkenden“ zijn boek eens in handen kunnen krijgen.

Of wij, Christenauteurs, ons dan speciaal tot „andersdenkenden“ hebben te richten? Neen, zo bedoel ik dat niet. Maar wij moeten ook niet zo uitsluitend op het „eigen volkie“ zien. We moeten voor ieder verstaanbaar, begrijpelijk, en wat hiermede nauw samenhangt, belangwekkend zijn. Dit kan alleen wanneer we wat meer algemeen-menselijk schrijven, niet zo heel erg particulier. Laat ik aan het dagelijks leven eens een voorbeeld onlenen.

Iemand komt in een gezelschap, of beter nog, verkeert enige tijd in een bepaald milieu. Laten we, als werk-hypothese, eens aannemen dat het een Nederlander is, Protestants, niet in strikte zin „andersdenkend“, laat staan dus „vijandig“, en van behoorlijke ontwikkeling. En dat „de kring“ uit Gereformeerden bestaat, woonachtig in een niet al te grote stad. Ik herhaal: dit alles is maar hypothetisch, volstrekt niet met de opzet om provincialen of Gereformeerden iets onvriendelijks te zeggen.

Nu is het zó, dat in dit milieu allen elkander kennen, en bij de naam noemen. Ook de niet-aanwezigen zijn weer wederzijds vrienden en magen. Als bijvoorbeeld Henk en Tine in Indië genoemd worden, of Jan en Bep, interesseert men zich algemeen voor Henk-en-Tine's verlof en voor de kiekjes van hun kinderen. Veel is daarvan wel niet te zien: een wittigheidje tegen de blaâren van een boom die een palmboom

moet wezen, maar geen dame in 't gezelschap of ze verlangt er naar die schatjes in levende lijve te aanschouwen. En de pastorale ervaringen van Jan-en-Bep, die pas van een dorp op de hei naar een dorp op de klei zijn verhuisd, waar Jan als predikant een grotere gemeente heeft gekregen, worden met een snel en volkomen wederzijds begrip getoetst.

Doch er is meer dat de harten vervult en de geest bezig houdt. Er is iets nieuws ingevoerd, toegejuicht door de jongeren, afgekeurd door de ouderen: er wordt in de kerk niet meer met de hengel gecollecteerd. Nu volgt als onderwerp van discours de kwestie der invoering van „enige gezangen“, welke sommigen een beslist, doch anderen een betrekkelijk voordeel vinden.

Daar zit nu de vreemdeling bij. Hij kent noch Henk-en-Tine, noch Jan-en-Bep, noch onze Indië, noch het domineesleven ten plattelande. De kerk-hengel laat hem koud, en daar hij Nederduits Hervormd is, heeft hij van jongsaf zonder bezwaar gezangen meegezongen.

Doch daar komt nog iets bij. Deze mensen bedienen zich van een eigenaardig idioom, althans van uitdrukkingen, welke enige verklaring zouden behoeven. Om hun gesprek geregeld te kunnen volgen zou bij deze, blijkbaar door allen terstond begrepen, tekst voor hem de uitleg niet mogen ontbreken. Kortweg: hij verstaat die mensen niet. Hij zwijgt dus maar, zwijgt dieper, verdâcht diep, met in zijn oren een verward gegons van: bronnen, bondsvriendinnen, leidraden, toogdagen. Om wakker te schrikken van een bescheiden snurkje in zijn eigen keel, en op te merken dat zekere pers-polemieken in Bladen welke hij nooit onder ogen heeft gehad, thans in discussie zijn genomen.

— — — — —

Ik ga van deze boutade tot een woord van ernst over; ik stel de vraag: hebben wij, Christen-auteurs, niet veel te veel ons zelf behaagd in de knussigheid van 't verkeer onder „eigen mensen“? Is aan onze boeken 34

niet duidelijk merkbaar dat we zo goed als nooit buiten ons eigen kringetje komen? En, ik doe hier een beroep op het verantwoordelijkheidsgevoel, weten we dat we zo, als Nederlander, onze grote plicht verzaken tegenover het Nederlands e volk? Hebben we wel ooit beseft dat wij in een tongval praatten, welke slechts voor een zeer beperkt deel onzer medeburgers verstaanbaar was?

Er is een tijd geweest dat van Christelijke romans eenvoudig geen notitie genomen werd. Daar kon hooghartigheid uit spreken, vijandschap, of ook alleen maar een bekrompen blik van een zijde welke zich de liberale noemde. Doch gingen wij vrij uit...? 't Is toch wel zeer opmerkelijk, dat sinds het tijdstip waarop het goed-geschreven boek zijn intrede deed de houding zo veranderde. Onder goed-geschreven versta ik hier: een boek dat aan vak-kundige normen behoorlijk beantwoordt, en, daarnevens, geen jargon geeft, maar Nederlands.

Onze pers heeft hierin ook veel kwaad gedaan, en gaat, helaas, nog voort met onze invloed te schaden. De grootste prullen worden met een: „Hartelijk aanbevolen“ het publiek voorgesteld als „een mooi boek en een goed boek“ wanneer van het boven bedoeld jargon maar een overvloedig gebruik is gemaakt, eigenlijk hoe meer hoe liever. Dat heet dan: „het boek brengt ons in de Christelijke sfeer.“ Hele stukken van preken, met derzelver nabetrachting, zogenaamd door den hoofdpersoon „beluisterd“ in het een of andere „bedehuis“, doch in wezen datgene wat de auteur niet goed verwerken kon, en deshalve „den grijzen dienaar“ maar in de mond lei, omdat „het ambt“ dat toch vanzelf meebrengt. Gebeden van 'n pagina lengte, soi-disant „uitgestameld“ in bange nachtwaken. Hele gesprekken tussen een enigermate aan 't twijfelen geraakte student en zijn vader, den predikant, in diens „studeervertrek“, bijvoorbeeld over de quaestie of de aarde niet ouder moet wezen dan de Schriftuurlijke „veertig eeuwen“, waarbij de zoon aanvoert dat „de theologen“ van „de zeven scheppingsdagen“ toch ook wel teruggekomen zijn, tegenwoordig zijn dat „tijdperken.“ —

Ik zou zo door kunnen gaan. En men moet niet menen dat ik overdrijf. Ik wil liever

geen boeken noemen, anders zou ik aantonen hoe zelfs kerkelijke dilemma's, b.v. het „gemengde huwelijk“ van een orthodox-Hervormde met een Gereformeerd meisje romanthema kan zijn.

— Natuurlijk maak ik nadrukkelijk uitzondering voor boeken als Neveldijk, Schapen zonder Herder, Gebondenen, Polderland, Kneuterboertjes etc. Hier heeft het jargon een geheel andere betekenis gekregen. Het jargon zelf, en de mentaliteit welke er uit spreekt, zijn thema geworden. —

Of we dan in onze Christelijke boeken over „geloofszaken“ maar zwijgen moeten? Neen, wij mogen er zeer zeker over spreken. Doch sober, beheerst, in weinige, welgekozen, en verstaanbare woorden. Zonde kan zonde genoemd, en als zodanig getekend worden. Doch 't is niet nodig dat men er op doordraaft.

— Een specimen van wat ik bedoel is Herman de Mans prachtig boek *De barre winter van negentig*. (Uitgave Bosch & Keuning). 't Is waarlijk niet dubieus hoe De Man denkt over de tuchtelooheid welke toen het leven ontwrichtte van de boerenstand. Zijn veroordeling komt uit in de weergave zelve der feiten. —

— Er hangt veel van ons af. Zullen wij, Christen-auteurs, het vermogen om waarlijk voor het Nederlandse volk te schrijven? Zo ja, dan is onze invloed verzekerd. Want het is niet wáár dat het grote publiek zich afkeert van een Christelijk boek als zodanig, dat ligt er maar aan hoe 't boek is. We hebben het, gelukkig, wel anders gezien. En als wij vat krijgen op ons volk omdat we de taal van den Nederlander spreken en ons dialect hebben afgeleerd, dan is er meer bereikt dan voor honderd critische essays mogelijk was. Wij hebben recht op een eerste plaats in de letterkunde van Nederland, want Nederland is een Christelijk land. 't Zal aan ons staan, die plaats met ere te vervullen. Laten wij, Christen-auteurs, die talenten en kracht alleen van God verwachten, onze dure roeping verstaan.

Namelijk: om het gezellige onderonsje, waar we zo èchtig bij mekaar zitten en zo vrijuit babbelen kunnen over onze eigen dingetjes, met moed te verlaten. Dan zal, natuurlijk, wel weer gezegd worden dat „het geestelijk element ontbreekt.“ Doch daar zullen wij ons niets van aantrekken.

